F. G. JACOBS
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2004. szeptember 16. [1]

1. Jelen ügyben a legfontosabb kérdés a Brüsszeli Egyezménnyel [2] összefüggésben a fogyasztói szerződés és az általában a szerződés közötti különbségtételt érinti.

2. Különösképpen az a kérdés: hogyan döntsük el, hogy melyik kategóriába tartozik az a szerződés, amelyet egy mezőgazdasági termelő az általa részben magáncélokra — családi lakóhelyként —, részben mezőgazdasági célokra — az állatállomány elhelyezésére és a takarmány tárolására — birtokba vett gazdasági épülethez való tetőcserép vásárlása érdekében köt?

3. További, inkább technikai jellegű kérdések a fogyasztó által kötött szerződés megkötésével kapcsolatos eljárást érintik, amelynek az egyezmény vonatkozó szabályának alkalmazása érdekében a fogyasztó lakóhelye szerinti államban kell megtörténnie.

A Brüsszeli Egyezmény

4. A Brüsszeli Egyezményt polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni. A II. fejezet határozza meg a szerződő államok között a joghatóságot. A 2. cikkben található alapszabály szerint azon szerződő fél bíróságainak van joghatósága, ahol az alperes lakóhelye található. Ezen szabály alól kivételképpen azonban más bíróságoknak is van joghatóságuk bizonyos fajta eljárások lefolytatására.

5. Az egyezmény 5. cikkének (1) bekezdése szerint „ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény", akkor „a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt is lehet perelni".

1 — Eredeti nyelv: angol.

2 — A polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény. Az egyezménynek a négy egymást követő csatlakozási egyezménnyel módosított, egységes szerkezetbe foglalt változatát — a jelen ügyben hatályos változatot — a HL 1998. C 27. 1. o.-án tették közzé. 2002. március 1-je óta (azaz a jelen ügy tényállását követően), Dánia és más tagállamok meghatározott tengeren túli területei kivételével, az egyezmény helyébe a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.) lépett.

6. Az egyezmény II. fejezete 4. szakasza, amely a 13–15. cikket tartalmazza, a „Joghatóság fogyasztói szerződés esetén" címet viseli. A 13. cikk lényeges rendelkezései a következők:

„Valamely személy — a továbbiakban: a fogyasztó — által kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívül eső céllal megkötött szerződéssel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot (...) e szakasz határozza meg, ha

1) a szerződés tárgya ingó dolgok részletfizetésre történő értékesítése; vagy

2) a szerződés tárgya olyan, részletekben visszafizetendő kölcsön vagy bármely egyéb hitel, amelyet az ilyen áruk vételének finanszírozására nyújtanak; vagy

3) minden más esetben, ahol a szerződés tárgya szolgáltatás nyújtása vagy ingó dolog értékesítése, ha:

a) a szerződés megkötését a fogyasztó lakóhelye szerinti szerződő államban kifejezett vételi ajánlat vagy reklám előzte meg,

és

b) a fogyasztó ebben a szerződő államban megtette a szerződés megkötéséhez szükséges intézkedéseket.

[...]" [nem hivatalos fordítás]

7. A 14. cikk úgy rendelkezik, hogy a fogyasztó a másik szerződő fél ellen „akár annak a szerződő államnak a bíróságai előtt, ahol a fél lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik, akár saját lakóhelyének bíróságai előtt indíthat eljárást" [nem hivatalos fordítás].

A tényállás és az eljárás

8. J. Gruber mezőgazdasági termelő Ausztriában, közel a német határhoz. Gazdasága egy olyan épületből áll, amelynek egy (állítása szerint az alapterület 62%-ot kitevő) részében ő maga él a családjával, a fennmaradó részt pedig sertésól és takarmányraktár, valamint olyan különálló gazdasági melléképületek képezik, mint például másik sertésól, munkagépek tárolására való helyiség, valamint számos takarmánysiló.

9. A Bay Wa AG számos üzleti vállalkozással rendelkezik Németországban. A cég Pockingban, nem messze az osztrák határtól,

egy helyen működtet építőanyag-telepet, barkácsboltot, valamint kertészeti áruházat. A barkácsbolt és a kertészeti áruház prospektusokat jelentet meg, amelyeket a határon túl, Ausztriában is terjesztenek.

10. J. Gruber ilyen prospektusok alapján szerzett tudomást a Bay Wa cégről. A gazdasági épületének befedésére készülvén telefonon érdeklődött a rendelkezésre álló tetőcserép-választékról és az aktuális árakról, noha a hirdetési anyag tetőcserépről kifejezetten nem tesz említést. Bemutatkozásként megmondta a nevét, valamint hogy hol lakik, de nem említette, hogy mezőgazdasági termelő. Az alkalmazott, akivel beszélt, később visszahívta, és szóbeli ajánlatot tett. J. Gruber azonban meg kívánta tekinteni a tetőcserepeket, ezért elment a Bay Wa üzlethelyiségébe.

11. A helyszínen írásbeli ajánlatot kapott. Elmondta, hogy mezőgazdasági termelő, és a gazdasági épületét szeretné befedni. Azt is megemlítette, hogy rendelkezik más, elsősorban mezőgazdasági célokra használt épületekkel is, de azt nem mondta, hogy a befedni szándékozott épületet elsődlegesen mezőgazdasági vagy magáncélokra veszi-e igénybe.

12. Másnap J. Gruber ausztriai otthonából felhívta a céget, az ajánlat elfogadása végett. A Bay Wa faxon elküldte a szerződés megerősítését J. Gruber bankjának.

13. A tetőfedés befejezését követően J. Gruber jelentős színbéli eltéréseket fedezett fel a felhasznált tetőcserepek között, jóllehet a Bay Wa jótállást vállalt a színek egységességére. J. Gruber az osztrák bíróságok előtt keresetet nyújtott be a Bay Wa ellen a jótállás alapján, a keresetet kártérítési követeléssel kapcsolta össze, amelyben a tetőcserepek árának, valamint az eltávolításuk és a tető újrabefedése költségeinek visszatérítését kérte, továbbá azt, hogy a Bay Wa tegyen nyilatkozatot, miszerint bármely, a jövőben felmerülő költségért felelősséget vállal.

14. J. Gruber a joghatóság megállapítása érdekében a Brüsszeli Egyezmény 13. és következő cikkeire hivatkozott, a Bay Wa azonban kifogást emelt. Az első fokon eljáró bíróság megállapította joghatóságát, azon az alapon, hogy a kereset ezen rendelkezések alkalmazásában fogyasztói szerződésre vonatkozik; ezt a döntést azonban fellebbezés alapján visszavonták. Az ügy most az Oberster Gerichtshof (legfelsőbb bíróság) előtt van folyamatban, amely felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette elő:

„(1) A részben magáncélra irányuló szerződés esetén annak megállapításához, hogy az érintett rendelkezik-e az egyezmény 13. cikke értelmében vett »fogyasztó« jogállásával, meghatározó elemnek kell e tekintetni az ügyeletben a magán- illetve a kereskedelmi vagy

szakmai célok túlsúlyát, és milyen feltételek alapján kell dönteni, ha a kereskedelmi vagy szakmai célok vannak túlsúlyban?

(2) Az ügylet céljának meghatározásakor figyelembe kell-e venni a fogyasztóval szerződést kötő másik fél által objektív módon felismerhető körülményeket?

(3) Kétség esetén fogyasztói szerződésnek kell-e tekinteni az olyan szerződést, amely mind magán-, mind kereskedelmi vagy szakmai tevékenységhez kapcsolódhat?

(4) A szerződés megkötését megelőzte-e az egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja értelmében vett reklám akkor, ha a fogyasztóval kötött későbbi szerződés másik szerződő fele a fogyasztó lakóhelye szerinti szerződő államban prospektusok útján ugyan reklámozta termékeit, de a fogyasztó által később megvásárolt termékek ezekben nem szerepeltek?

(5) Fogyasztói szerződésnek minősül-e az egyezmény 13. cikke értelmében az, ha az eladó telefon útján saját államából tesz ajánlatot a másik államban lakóhellyel rendelkező vevőnek, amelyet a vevő nem fogad el, később azonban — írásbeli ajánlat alapján — megvásárolja az ily módon ajánlott terméket?

(6) A fogyasztó az egyezmény 13. cikke 3. pontjának b) alpontja értelmében megteszi-e saját államában a szükséges lépéseket a szerződés megkötése érdekében, amennyiben a vele szerződő fél szerinti államból kap ajánlatot, és az ajánlatot telefon útján saját államából fogadja el?"

15. Az alapeljárásban részt vevő felek, az osztrák, a német, az olasz, a portugál és a svéd kormány, valamint a Bizottság írásbeli észrevételeket terjesztett elő. A 2004. június 24-i tárgyaláson J. Gruber, az olasz kormány és a Bizottság szóbeli előterjesztést tett.

A fogyasztói szerződésként való minősítés

16. A nemzeti bíróság által feltett első három kérdés által felvetett, egymáshoz kapcsolódó kérdések mindegyike általános jellegű, és különösebb nehézség nélkül együttesen vizs-

gálható, én azonban a feltetthez képest kicsit eltérő módon elemezném őket.

17. A lényeges kérdés az, hogy azt a fajta „vegyes jellegű" szerződést, amelyet J. Gruber a Bay Wa céggel kötött, a Brüsszeli Egyezmény alkalmazásában fogyasztói szerződésnek kell-e tekinteni.

18. E tekintetben az előterjesztő bíróság azt is meg kívánta tudni, hogy az értékelés során milyen körülményeket kell figyelembe venni, és hogy e körülményeknek az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó számára objektív módon felismerhetőeknek kell-e lenniük.

19. Ahogy az később majd világossá válik, az e kérdésekre adandó válasz álláspontom szerint meglehetősen egyértelmű. Ennek ellenére hasznos lehet először áttekinteni a Brüsszeli Egyezménynek a fogyasztói szerződésre vonatkozó rendelkezéseinek hátterét, valamint azok Bíróság általi értelmezését.

Jogi háttér

20. A Brüsszeli Egyezmény eredeti változatának 13. cikke azokra a szerződésekre vonatkozott, ahol a szerződés tárgya ingó dolgok részletfizetésre történő értékesítése, vagy olyan részletekben visszafizetendő kölcsön, amelyet kifejezetten áruk vételének finanszírozására nyújtanak. Az egyezmény nem utal sem az áruk vagy szolgáltatások másfajta nyújtására, sem a „kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívül eső céllal" eljáró vásárlóra.

21. A jelenlegi szöveget az 1978-as csatlakozási egyezmény[3] vezette be. Az egyezmény tervezett szövegéről szóló Schlosser-jelentés[4] kifejti, hogy a határokon átnyúló kapcsolatok fejlődését a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos egyre növekvő érdekeltség is elősegítette. A II. cím 4. szakasza ezért „egy fogyasztói szerződések esetén fennálló joghatóságról szóló résszel egészült ki, a jövőbeni célokra tekintettel megteremtve egyidejűleg azon elvet, hogy csak a magánszemélyi minőségükben eljáró végső felhasználók számára kell különleges védelmet biztosítani és nem azok számára, akik üzleti vállalkozásuk keretében kötnek szerződést [...]" [nem hivatalos fordítás].

22. A fogyasztói szerződés fogalmának lényeges tartalmát a szerződéses és szerződésen kívüli kötelmekről szóló, akkor még előzetes tervezet szintjén álló egyezmény

3 — Egyezmény a Dániának, Írországnak, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezményhez, valamint az egyezmény Bíróság általi értelmezésére vonatkozó jegyzőkönyvhöz való csatlakozásáról (HL 1978. L 304., 1. o.).

4 — HL 1979. C 59., 71. o., 153–161. pont, (117–120. o.).

5. cikkéből emelték át; később ez a tervezet — immár csak a szerződéses kötelmekre való utalással — lett a Római Egyezmény, amelyre a Schlosser-jelentés hivatkozott. [5]

23. A Római Egyezmény 5. cikke lényegében megtilt minden olyan szerződéses jogválasztást, amely azt eredményezi, hogy a fogyasztót megfosztják a lakóhelye szerinti ország joga által biztosított védelemtől. A Brüsszeli Egyezménnyel alapvetően megegyező módon határozza meg a fogyasztói szerződés fogalmát, amely szerint az olyan szerződés, „amelynek tárgya áruk szállítása vagy szolgáltatások nyújtása egy személy (»a fogyasztó«) számára, valamely, a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívülinek tekinthető célra".

24. A Római Egyezmény tervezett szövegéről szóló Giuliano-Lagarde-jelentés [6] jobban megvilágítja az elképzelést:

„A fogyasztói szerződés fogalma megegyezik a bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény 13. cikkében szereplő meghatározással. E fogalmat céljának fényében — amely szerint a gyengébb felet védelmezni kell —, valamint más, ugyanolyan céllal rendelkező nemzetközi okmányoknak — például a határozatok végrehajtásáról szóló egyezménynek — megfelelően kell értelmezni. Ezért [...] a szabály nem alkalmazható kereskedők, gyártók, és szakmai tevékenységet gyakorló személyek (például orvosok) által kötött szerződések esetében, akik kereskedelmi vagy szakmai tevékenységük érdekében vásárolnak felszerelést, vagy vesznek igénybe szolgáltatást. Amennyiben az ilyen személy részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó, részben azon kívüli körben jár el, a helyzet csak abban az esetben tartozik az 5. cikk alkalmazási körébe, ha elsődlegesen kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívül jár el. Amennyiben az áru vagy szolgáltatás vagy hitel vevője ténylegesen kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívüli körben járt el, de a másik fél ennek nem volt tudatában, és figyelemmel az összes körülményre ésszerű módon nem is kellett volna tudnia róla, az eset az 5. cikk alkalmazási körén kívül esik. Ily módon ha az áru vagy szolgáltatás vevője azt a látszatot kelti, hogy szakmai tevékenységében jár el — pl. olyan áru megrendelésével, amelyet a szakmai iratok alapján kereskedelmi vagy szakmai tevékenysége keretében is fel lehet használni — a másik fél jóhiszeműségét védelmezni kell, és az esetet nem az 5. cikk alapján kell megítélni."

25. A Brüsszeli Egyezmény 13. és következő cikkeiben szereplő fogyasztói szerződés fogalmát a Bíróság különösen a Shearson

5 — HL 1980. L 266., 1. o.; lásd a Schlosser-jelentés 155. pontját.
6 — HL 1980. C 282., 1. o. és 23. o.

Lehman Hutton [7] és Benincasa-ügyekben vizsgálta. [8]

26. A Shearson Lehman Hutton-ügyben a Bíróság úgy határozta meg a rendelkezések alapvető értelmét, hogy az „a másik szerződő félnél gazdasági értelemben gyengébbnek és a jogi kérdésekben kevésbé jártasnak tartott fogyasztó védelmére irányuló törekvés, mivel [a fogyasztót] nem szabad eltántorítani a keresetindítástól azáltal, hogy azon szerződő állam bírósága előtt kénytelen keresetet indítani, ahol a másik szerződő fél lakóhelye található" [9].

27. A Bíróság azonban a „fogyasztó" fogalmának ebben az értelmében túl széles értelmezése ellenében is megállapított indokokat: a szóban forgó joghatósági szabály eltérést jelent a 2. cikkben foglalt általános szabályhoz képest; az ilyen kifejezett eltéréseket leszámítva az egyezmény ellenzi a joghatóságnak a felperes lakóhelye szerinti bíróságokhoz történő telepítését; valamint a kitűzött védelmi cél magában foglalja, hogy az eltérést nem lehet olyan személyekre is kiterjeszteni, akik esetében a védelem nem igazolható. [10] A fogalom ezért „kizárólag magánjellegű, kereskedelmi vagy szakmai tevékenységet nem folytató végső felhasználóra" vonatkozik. [11]

28. A Benincasa-ügyben a Bíróság megerősítette ezt a fajta megközelítésmódot, és meghatározta, hogy „a szerződés céljára és természetére tekintettel a különleges szerződéssel érintett személy helyzetére, nem pedig az érintett személy szubjektív körülményeire kell hivatkozni. [...] ugyanazt a személyt bizonyos ügyletekkel kapcsolatban fogyasztónak, míg másokkal összefüggésben már gazdasági szereplőnek lehet tekinteni. [...] [K]izárólag a magáncélú fogyasztás szempontjából, a magánszemély saját szükségletei kielégítésének céljából kötött szerződések tartoznak a fogyasztó — mint a gazdasági értelemben gyengébbnek tartott fél — védelmét szolgáló rendelkezések hatálya alá. Az e rendelkezések által nyújtani szándékozott különleges védelem a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységek céljait szolgáló szerződések esetében indokolatlan. [...]". [12]

Előterjesztések

29. A fentebb említett megfontolások alapján valamennyi észrevételt előterjesztőnek az az álláspontja, hogy a 13. és következő cikkek alkalmazása nem kizárt a „vegyes jellegű" szerződések esetében. Abban a tekintetben is általános az egyetértés, hogy az ilyen jellegű szerződés természetét a túlsúlyban lévő összetevő alapján kell meghatározni. Azonban azon körülményeket illetően, amelyek között a szerződés „fogyasztói" jellegét túl-

7 — A C-89/91. sz. ügyben 1993. január 19-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-139. o.).

8 — A C-269/95. sz. ügyben 1997. július 3-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-3767. o.).

9 — Az ítélet 18. pontja.

10 — Az ítélet 16., 17. és 19. pontja.

11 — Az ítélet 22. pontja.

12 — Az ítélet 16. és 17. pontja.

súlyban lévőnek kell tekinteni, a megközelítések már eltérnek egymástól. Ezeket a megközelítéseket általánosságban két kategóriába sorolhatjuk.

30. Az egyik álláspont szerint előnyben kell részesíteni — különösen kétség esetén — a fogyasztói szerződéssé történő minősítést, tekintettel a fogyasztóvédelmi érdekekre. Az eltérés célja a másik szerződő félnél gazdasági értelemben gyengébbnek és a jogi kérdésekben kevésbé jártasnak tartott fogyasztó védelme azáltal, hogy nem követeljük meg tőle, hogy valamely másik szerződő állam bíróságaihoz kelljen fordulnia. Senkitől sem szabad megtagadni a védelmet, aki ilyen helyzetben van.

31. A másik álláspont a 13. és következő cikkek szigorú értelmezését támogatja: bármiféle kétség esetén a szerződést a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai működési körébe tartozónak kell minősíteni, mivel ezen rendelkezések eltérést jelentenek a joghatóságnak a teljesítés helye szerinti bírósághoz történő telepítésének az 5. cikk (1) bekezdésében meghatározott szabályától, amely egyebekben már önmagában is eltérést jelent a 2. cikkbe foglalt általános szabálytól, miszerint az alperes lakóhelye szerinti bíróság rendelkezik joghatósággal *(actor sequitur forum rei)*. A felperes lakóhelye szerinti bíróság javára történő eltérés, amelyet az egyezmény általánosságban tilt, rendkívül kivételes esetnek számít. A Bíróság már több ízben kifejtette, hogy az ilyen jellegű eltéréseket szigorúan kell értelmezni, és ezt különösen a 13. és következő cikkekkel kapcsolatban állapította meg.

32. A figyelembe veendő körülményekre tekintettel az álláspontok között számottevő különbség tapasztalható. Néhány előterjesztés azt az álláspontot fejti ki, hogy az adott célra ténylegesen használt vagy arra tervezett és beszerzett áruknak a százalékos aránya a meghatározó tényező, míg mások a pusztán mennyiségi alapon történő megfontolásokban való bizakodásban rejlő nehézségekre mutatnak rá. J. Gruber állítása szerint a fogyasztó szándéka a döntő, viszont olyan üzleti vállalkozásnak, amelynek hirdetési tevékenysége magánháztartásokat céloz meg, minden esetben arra kell számítania, hogy fogyasztókkal kerül kapcsolatba. Mások magának a szerződés feltételeinek, illetve egyéb olyan objektív tényezők vizsgálata mellett érvelnek — például az üzleti vállalkozásnak a fogyasztó által használt irodaszerek, az áruk és szolgáltatások természete és a fogyasztó üzleti vállalkozásával való kapcsolata, a megrendelt áru mennyisége, az ismert társadalmi-gazdasági összefüggések —, amelyek jelezhetik a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai tevékenységével való lehetséges kapcsolódásokat. Az olasz, a portugál és a svéd kormány irrelevánsnak, míg az észrevételt előterjesztő többi fél fontosnak tartja, hogy az eladónak, illetve a szolgáltatást nyújtónak miről volt tudomása.

Álláspont

33. Ahogy azt már említettem, a lényeges kérdés az, hogy az olyan típusú „vegyes" szerződést, amelyet J. Gruber a Bay Wa céggel kötött, az egyezmény alkalmazásában

fogyasztói szerződésnek kell-e tekinteni. Ezzel kapcsolatban három alapvető szempontot kell figyelembe venni.

34. Az első: valójában a szerződést kell minősíteni, és nem a fogyasztót. Nem létezik fogyasztó vagy nem-fogyasztó személyes jogállás; az számít, hogy a fogyasztó milyen minőségében járt el, amikor a különleges szerződést megkötötte. Ez a 13. cikk szövegéből következik, és ezt a Bíróság — különösen a Benincasa–ügyben — hangsúlyozta is.

35. A második: a szerződést egészében kell minősíteni, és nem a részekre bontva. Ebben az összefüggésben valójában nem is létezik „vegyes szerződés", hanem vannak fogyasztói szerződések és egyéb szerződések. Ez úgyszintén a 13. cikk szövegéből, valamint a Brüsszeli Egyezmény egyik legfontosabb célkitűzéséből — az ugyanazon ügyben, különösen egy és ugyanazon szerződés esetében a joghatósággal rendelkező bíróságok megsokszorozásának elkerülése — következik.[13] Abszurd és az egyezmény alapvető célkitűzésével ellentétes lenne, ha valamely bíróságnak joghatósága volna a szerződés értékének egy része feletti jogvita tekintetében, míg a fennmaradó részt illetően másik bíróságnak volna joghatósága. A szóban forgó ilyen jellegű szerződést vagy az 5. cikk (1) bekezdése, vagy a 13. és következő cikkek alapján kell megítélni.

13 — Lásd például a C-96/00. sz. Gabriel-ügyben 2002. július 11-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-6367. o.) 57. pontját, a C-437/00. sz. Puglies-ügyben 2003. április 10-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-3573. o.) 16. pontját, valamint a C-18/02. sz., DFDS Torline-ügyben 2004. február 5-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-1417. o.) 26. pontját.

36. A harmadik: a legfontosabb dolog az, hogy a 13. és következő cikkek célja az, hogy a magánfogyasztó számára — aki egy különleges szerződés tekintetében rendszerint az eladónál, illetve a szolgáltatást nyújtónál kedvezőtlenebb helyzetben van, mind gazdasági értelemben, mind az üzleti és jogi tapasztalattal, valamint az erőforrásokkal kapcsolatban — könnyebbé tegyék az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó elleni kereset benyújtását. Ez mind a Guiliano-Lagarde-jelentés, mind a Bíróságnak a 13. és következő cikkekre vonatkozó ítélkezési gyakorlata alapján nyilvánvaló. Megítélésem szerint éppen ez a megfontolás a kérdéses típusú szerződések tekintetében követendő megközelítésmód.

37. A fogyasztók számára azon az alapon kell biztosítani a különleges és kivételes védelmet, hogy amikor ilyen minőségükben kötnek szerződést, kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a kereskedelmi vagy szakmai tevékenysége keretében eljáró eladó, illetve szolgáltatást nyújtó.

38. Nyilvánvaló azonban, hogy még ha vannak is olyan szerződések, amelyek esetében a valóság ettől eltér, az egyezmény nem követeli meg minden esetben a fogyasztó helyzetének relatív gyengeségéről való meggyőződést, a jogbiztonság érdekében azonban azt a személyt, aki a szakmai vagy kereskedelmi tevékenységén kívüli célból szerez be árut vagy vesz igénybe szolgáltatást, az eladónál, illetve a szolgáltatást nyújtónál kedvezőtlenebb helyzetben lévőnek tekinti.

39. Ezzel ellentétben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységébe tartozó cél érdekében árut beszerző vagy szolgáltatást igénybe vevő személyt egyenrangúnak kell tekinteni az eladóval, illetve a szolgáltatást nyújtóval, így e személy nem jogosult a kivételes védelemre.

40. Amennyiben a szerződés egyidejűleg magán-, illetve kereskedelmi vagy szakmai igényeket is szolgál, lehetőség van a szerződés arányának kategóriánként történő meghatározására. A fogyasztót azonban — ilyen arányban vagy valójában bármilyen más arányban — egy és ugyanazon szerződéssel kapcsolatban nem lehet egyszerre az eladónál, illetve a szolgáltatást nyújtónál kedvezőtlenebb helyzetben lévőnek, majd vele egyenrangúnak is tekinteni.

41. Amennyiben a szerződés a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai tevékenységébe tartozik, a fogyasztót az eladóval, illetve a szolgáltatást nyújtóval egyenrangúnak kell tekinteni. Ezen egyenlőségi helyzetet — az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtóval szembeni vélt üzleti és jogi tapasztalatát, valamint erőforrásait — viszont nem lehet lerontani azzal, hogy a szerződés magáncélokat is szolgál. Ennek a két céltípus viszonylagos fontosságától függetlenül igaznak kell maradnia mindaddig, amíg mind a két cél jelentős.

42. Következésképpen az a személy, aki részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó, részben azon kívüli célokra köt szerződést, nem hivatkozhat a Brüsszeli Egyezmény 13. és következő cikkei által nyújtott különleges védelemre, kivéve, ha a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó célok elenyésző részt képeznek.

43. Ezt a következtetésre nemcsak a Schlosser-jelentésben és a Giuliano-Lagarde-jelentésben meghatározott iránymutató jellegű megfontolások alapján juthatunk, és azt nemcsak a kérdéses védelem logikus alapjai írták elő. E következtetés a Bíróság ítélkezési gyakorlatából is következik, amely szerint e rendelkezéseket — mint az általános szabálytól való eltéréseket, és különösen mint a felperes lakóhelye szerinti bíróságok számára joghatóságot biztosító eltéréseket — szigorúan kell értelmezni, és nem lehet olyan személyekre kiterjeszteni, akik esetében a védelem nem indokolt.

44. A nemzeti bíróság azt is meg kívánta tudni, hogy az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó számára objektív módon felismerhetőnek kell-e lennie annak, hogy a szerződés milyen mértékben szolgálja a fogyasztó magán-, illetve kereskedelmi vagy szakmai tevékenységének céljait.

45. A fentebb kifejtettek fényében nézeteltérés esetén annak a bíróságnak feladata meghatározni, hogy a szerződés túlnyomó részben a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó célokat szolgál-e, amelyhez a keresetet benyújtották.

46. Ezt a meghatározást bizonyítékok alapján kell elvégezni, és egyetértek a Bírósághoz benyújtott számos előterjesztésben hangoztatott véleménnyel, miszerint a teljes kontextus számít.

47. Amennyiben a bizonyítékok alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a szerződés túlnyomó részben a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó célokat szolgál, a 13. és következő cikkeket nem lehet alkalmazni, és az is lényegtelen, hogy az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó objektív módon felismerte-e a kérdéses célt, vagy sem.

48. Amennyiben úgy adódik, hogy nem mutathatók ki jelentős kereskedelmi vagy szakmai célok, a szerződést fogyasztói szerződéssé kell minősíteni. Ebben az esetben csak akkor merülhet fel nehézség, ha az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó a megállapítás ellenére az eset összes körülményei alapján alapos okkal feltételezhette, hogy a szerződés a fogyasztó kereskedelmi vagy szakmai tevékenysége keretébe tartozott.

49. Ilyen helyzetben számomra úgy tűnik, hogy a fogyasztótól nem lehet megtagadni az egyezmény 13. és következő cikkei által biztosított védelmet, kivéve, ha olyan magatartást tanúsított, amely alapján azt az egyértelmű következtetetést lehet levonni, hogy kereskedelmi vagy szakmai minőségében járt el, és ezért úgy kell tekinteni, mint az olyan személyt, aki üzleti tevékenysége keretében kötött szerződést.

50. Amíg a fogyasztói szerződésre vonatkozó rendelkezéseket nem lehet úgy értelmezni, hogy az általuk nyújtott védelem az arra nem jogosultakra is kiterjedjen, addig úgy sem lehet értelmezni, hogy a védelmet megtagadjuk azoktól, akikre irányul. A védelmet vitathatatlanul olyan személyeknek szánják, akik kizárólag vagy túlnyomó részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységükön kívül esőnek tekinthető célokra kötnek szerződést. A szóban forgó cél fontosságának további nyomatékot ad az EK 153. cikk, amely szintén a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítására vonatkozó átfogó célkitűzést szolgálja.

51. Ha azonban a fogyasztó úgy állítja be magát, mintha kereskedelmi vagy szakmai minőségében járna el — például a levelezését üzleti levélpapíron folytatja, az áruszállítást üzleti címre kéri, vagy megemlíti a HÉA-visszatérítés lehetőségét — és az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó jóhiszeműen nincs tudatában semmi olyan alapos oknak, amely miatt mást feltételezhetne, a fogyasztó — ahogy azt a Guiliano-Lagarde-jelentés is javasolja — jogosan tekinthető úgy, mint aki lemondott a védelemhez fűződő jogáról.

52. A fenti megfontolások alapján valószínűnek tűnik, hogy a J. Gruber és a Bay Wa közötti szerződést az egyezmény alkalmazásában nem lehet fogyasztói szerződésnek minősíteni, ennélfogva a fennmaradó előterjesztett kérdések, amelyek csak abban az esetben relevánsak, ha a szerződés fogyasztói

szerződésnek minősíthető, nem relevánsak. Bár az értékelés a nemzeti bíróság feladata, meg fogom vizsgálni ezeket a kérdéseket.

Előzetes reklám a fogyasztó lakóhelye szerinti államban

53. A nemzeti bíróság negyedik kérdését az indokolta, hogy J. Gruber ugyan a részére Ausztriába küldött hirdetési anyagok útján szerzett tudomást a Bay Wa tevékenységéről, ezek az anyagok nem említik az általa megvásárolni kívánt, majd megvett tetőcserepeket. Kérdés, hogy ez a helyzet olyan körbe tartozik-e, ahol a szerződéskötést „... reklám előzte meg"?

54. A Schlosser-jelentés a fogyasztó lakóhelye szerinti államban közölt reklám jelentésének részleteit illetően a Guiliano-Lagarde-jelentésre hivatkozik.

55. Ez utóbbi jelentés megállapítja, hogy ez a feltétel [14] „olyan helyzetekre vonatkozik, amikor a kereskedő abban az országban tett lépéseket áruja vagy szolgáltatása értékesítésére, ahol a fogyasztó lakik. Ez többek között a csomagküldő kereskedés és a házaló kereskedés szabályozására is vonatkozik. Ezért a kereskedőnek meg kellett tennie bizonyos cselekményeket — mint például a sajtóban, a rádióban, a televízióban, a moziban, illetve kifejezetten az adott országot célzó katalógusokban közölt hirdetések —, illetve viszonteladó vagy házalás útján üzleti ajánlatokat kellett tennie [...]". [15]

56. Két esetben a német Bundesgerichtshof azt kívánta megtudni a Bíróságtól, hogy a rendelkezés megköveteli-e a hirdetés és a szerződéskötés közötti kapcsolatot [16], de a Bíróság mindkét esetben úgy határozott, hogy a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja más okok miatt nem alkalmazható, így a kérdést ebből a szempontból nem vizsgálta.

57. A Shearson Lehman Hutton-ügyben Darmon főtanácsnok azonban azt az álláspontot fejtette ki, hogy a hirdetés és a szerződés megkötése között nem szükséges ok-okozati kapcsolatot megállapítani. [17] Megjegyezte, hogy az egyezmény nem követeli meg, hogy a fogyasztó bizonyítsa, hogy a hirdetés ténylegesen befolyásolta, vagy hogy ok-okozati kapcsolat jött volna létre a hirdetés és a szerződés megkötése között, ami olyan követelmény lenne, amelynek általánosságban lehetetlen lenne eleget tenni. Ezenfelül az effajta megközelítés ellentétes

14 — A Római Egyezmény szövegösszefüggésében, az 5. cikk (2) bekezdésének első franciabekezdése.

15 — A jelentés 24. pontja (hivatkozás a 6. lábjegyzetben).

16 — Shearson Lehman Hutton-ügyben hozott ítélet (hivatkozás a 7. lábjegyzetben), 2. kérdés; a C-318/93. sz., Brenner és Noller ügyben hozott ítélet (EBHT 1994., I-4275. o.), 3. kérdés.

17 — Lásd különösen az indítvány 81–85. pontját, valamint a 113. pont 2. alpontjában lévő javasolt alternatív szabályozást.

lenne a fogyasztóvédelem céljával, amely védelem bármiféle korlátozásnak az egyezmény tényleges szövegéből kell következnie. Az egyetlen elképzelhető korlátozás a józan észből következik: a hirdetés időben nem lehet túl távoli a szerződés megkötésétől; ez viszont a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozó értékelési feladat. Ezért a főtanácsnok úgy vélte, hogy a 13. cikk 3. pontjának a) alpontja „olyanfajta megdönthetetlen vélelmet állít fel, amely szerint kapcsolat van a hirdetés megjelenése és a szerződés megkötése között, amennyiben az előbbi megelőzi az utóbbit".

58. Ezen pont tekintetében az észrevételt előterjesztő felek közül egyedül a portugál kormány véli úgy, hogy a fogyasztóvédelmi rendelkezések alkalmazásához szükséges a hirdetés szerinti áruk vagy szolgáltatások és a beszerzett áruk vagy szolgáltatások közötti szoros kapcsolat. A többiek alapvetően egyetértenek azzal, hogy elegendő a fogyasztó számára, ha kapott reklámanyagot, és ezt követően a hirdetőtől beszerezte az árut vagy megkapta a szolgáltatást, tekintet nélkül azok pontos természetére. Azt még a portugál kormány is elfogadja, hogy a hirdetett és a beszerzett áruk közötti teljes azonosság nem szükséges, feltéve, hogy a hirdetett és a beszerzett áruk hasonlóak, vagy ugyanolyan típusú tevékenységi körbe tartoznak.

59. A Bizottság a sajátos ok-okozati kapcsolat létrehozásának velejáró nehézségén felül különösen arra a veszélyre mutat rá, hogy az eladók, illetve a szolgáltatást nyújtók hirdetéseiket oly módon tervezhetik meg, amellyel hatékonyan kizárhatják a 13. és következő cikkek alkalmazását, ezáltal meghiúsítják az egyezmény célját.

60. Csak egyetérteni lehet a Darmon főtanácsnok által a Shearson Lehman Hutton-ügyben alkalmazott — és a Bíróságnak benyújtott előterjesztések többsége által támogatott — megközelítéssel. Ahogy arra már rámutattam: az egyezmény csak arról beszél, hogy a reklám „megelőzi" a szerződést, nem pedig arról, hogy „létrehozza".

61. A 13. cikk 3. pontjának a) alpontjában említett eset lényegében a határon szándékosan átnyúló reklám esete. Az egyik szerződő államban lévő kereskedőnek, aki áruját vagy szolgáltatását magánszemélyek részére másik szerződő államban hirdeti, tisztában kell lennie azzal, hogy az ebből származó bármely szerződés az egyezmény alkalmazásában a többi lényeges feltétel teljesülése esetén fogyasztói szerződésnek fog minősülni. A reklám és a ténylegesen beszerzett áruk vagy ténylegesen igénybe vett szolgáltatások közötti különleges kapcsolat létrehozásán alapuló megközelítés nem felel meg a jogbiztonság követelményeinek.

62. Ezenfelül a kereskedelmi hirdetések csak ritkán, inkább sohasem korlátozódnak arra, hogy minden más termék kizárásával csak meghatározott termékeket reklámozzanak. Éppen ellenkezőleg: általában az a cél, hogy a reklám a lehető legszélesebb körben ismertté tegye a hirdető létezését és üzleti tevékenységeinek választékát, és hogy a lehető legtöbb vonalon a lehető legnagyobb forgalmat eredményezze. Ezzel szemben gyakran előfordul, hogy a reklámanyag átve-

vője — mivel vonzónak találja a hirdető üzleti vállalkozásának általános természetét, – tovább érdeklődik, és így akár az anyagban kifejezetten nem szereplő áruhoz vagy szolgáltatáshoz is hozzájuthat.

63. Ennek megfelelően a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja értelmében a szerződéskötést akkor kell olyannak tekinteni, mint amelyet a fogyasztó lakóhelye szerinti államban reklám előzött meg, ha az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó áruját vagy szolgáltatását előzetesen ebben az államban reklámozta, még akkor is, ha a fogyasztó által beszerzett terméket kifejezetten nem említette meg.

A fogyasztónak címzett határozott ajánlat

64. A nemzeti bíróság az ötödik kérdésében a 13. cikk 3. pontja a) alpontjának másik feltétele tekintetében is iránymutatást kért — vagyis arra az esetre vonatkozóan, amikor a szerződéskötést a fogyasztó lakóhelye szerinti államban, neki címzett határozott ajánlat előzte meg. Ez vonatkozik-e arra a helyzetre, amikor az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó telefonon tesz ajánlatot a fogyasztónak a fogyasztó lakóhelye szerinti államban, majd ezt követően a fogyasztó az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó telephelye szerinti államban kap írásbeli ajánlatot, és ez utóbbit fogadja el?

65. A Bírósághoz benyújtott előterjesztések alapvetően egyetértenek azzal, hogy a leírt körülmények esetében megvalósul az említett feltétel, habár a portugál kormány hangsúlyozta, hogy a két ajánlatnak ugyanarra a termékre kell vonatkoznia. A Bizottság ismételten rámutat arra, hogy a feltétel szerint csupán az szükséges, hogy a szerződéskötést a fogyasztónak a lakóhelye szerinti államában címzett, határozott ajánlat előzze meg, az nem, hogy a szerződés az ajánlaton alapuljon.

66. Személy szerint ismét a javasolt megközelítéssel értek egyet. Jelen ügy körülményei között a J. Grubernak Németországban átnyújtott írásbeli ajánlatra nem lehet úgy tekinteni, mintha azt lakóhelye szerinti államban, Ausztriában kapta volna. Azonban amikor Ausztriában tartózkodott, kapott szóbeli ajánlatot, amely nyilvánvalóan megfelel a 13. cikk 3. pontjának a) alpontjába foglalt meghatározásnak. Ez a szóbeli ajánlat megelőzte a szerződéskötést.

67. Mindazonáltal hasznos lehet különbséget tenni a „határozott ajánlat" és a „reklám" között. Az utóbbi általános természetű, míg az előbbi kifejezetten határozottnak definiálták. Ezért amíg nem szükséges, hogy a reklámanyag ugyanarra a termékre vagy szolgáltatásra vonatkozzék, mint amelyet később beszereznek vagy igénybe vesznek, addig szükségesnek látszik, hogy a határozott ajánlatban szereplő és a beszerzett termékek vagy igénybe vett szolgáltatások teljes mértékben megegyezzenek egymással. Ezért például ha a J. Grubernak szóló telefonos ajánlat

tetőcserepekről szólt volna, majd az írásbeli ajánlat és az azt követő vásárlás már tetőgerendákra vonatkozott volna, nem teljesült volna a „határozott ajánlat"-ra vonatkozó feltétel.

68. Ezért álláspontom szerint amennyiben a fogyasztó a lakóhelye szerinti államban egy másik államban lévő eladótól, illetve szolgáltatásnyújtótól telefonon kap határozott ajánlatot, majd ezt követően ezen eladótól, illetve szolgáltatásnyújtótól kapja az ajánlatban szereplő árut vagy szolgáltatást, a szerződéskötésre úgy kell tekinteni, hogy azt a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja értelmében vett határozott ajánlat előzte meg, még ha a szerződés tényleges feltételei valamely későbbi, nem a fogyasztó lakóhelye szerinti államban adott ajánlaton alapulnak is.

A szerződés megkötéséhez szükséges lépések

69. A nemzeti bíróság utolsó kérdése arra irányult, hogy a fogyasztónak a 13. cikk 3. pontjának b) alpontja értelmében saját államában kell-e megtennie a szerződéskötéshez szükséges lépéseket, amennyiben az ajánlatot az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó államában kapta, és ezt az ajánlatot saját államából telefonon fogadta el.

70. A rendelkezés feltételei szerint egyértelműnek tűnik, hogy a kérdésre igenlő választ kell adni — ahogy azt minden e pont tekintetében észrevételt benyújtó fél javasolta is —, és ezt álláspontot a Schlosser-jelentés és a Giuliano-Lagarde-jelentés is megerősíti.

71. A Schlosser-jelentés megállapítja, hogy „az új rendelkezések újra a szerződéses és szerződésen kívüli kötelmekre alkalmazandó jogról szóló előzetes tervezetet követik. A 13. cikk (1) bekezdésének 3. pontjában említett mindkét feltételnek — a fogyasztó lakóhelye szerinti államban történt ajánlat vagy reklám, illetve a fogyasztó által a szerződéskötéshez szükséges lépéseknek ezen államban való megtétele — eleget kell tenni". [18]

72. A Giuliano-Lagarde-jelentés megállapítja, hogy a „részéről szükséges lépések" kifejezéseket „kifejezetten alkalmazni kell a szerződéskötés helye meghatározásának hagyományos problémája elkerülése érdekében. Az említett helyzetben ez kifejezetten kényes kérdés, mivel olyan nemzetközi szerződésekről van szó, amelyeket rendes körülmények között levelezés útján kötnek. A »lépések« kifejezés többek között magában foglalja a valamely ajánlat vagy reklám következtében írásban vagy bármely más módon tett cselekményeket". [19]

18 — A jelentés 118. oldala (hivatkozás a 4. lábjegyzetben).
19 — 24. o.

73. Ennélfogva az ajánlattétel helye irreleváns, amennyiben a fogyasztó a lakóhelye szerinti államban kapott ajánlatot (vagy reklámot). Az a fontos, hogy a fogyasztó a szerződéskötéshez szükséges lépéseket a lakóhelye szerinti államban tette-e meg. Az is lényegtelen, hogy a szerződéskötéshez milyen kommunikációs eszközt vettek igénybe.

74. Egyértelmű, hogy ha a fogyasztó otthonából telefonálva fogadja el az ajánlatot, akkor ez a cselekmény szükséges a szerződéskötéshez. Másrészről amennyiben az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó államában a szerződés feltételeinek kialakítása érdekében előzetes megbeszélésekre vagy tárgyalásokra került sor, ezeket a lépéseket valószínűsíthetően inkább az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó teszi meg, mintsem a fogyasztó, és e lépések valószínűen minden esetben megelőzik a szerződéskötést.

75. Következésképpen, a 13. cikk 3. pontjának b) alpontja alkalmazásában a fogyasztó abban az esetben teszi meg a szerződéskötéshez szükséges lépéseket a lakóhelye szerinti államában, ha az ajánlat elfogadására irányuló közlését ebből az államból küldi el, tekintet nélkül az ajánlattétel helyére és az alkalmazott kommunikációs eszközre.

Végkövetkeztetések

76. Álláspontom szerint a Bíróságnak a következő válaszokat kellene adnia az Oberster Gerichtshof által feltett kérdésekre:

1. Az a személy, aki részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó, részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívüli célt szolgáló dologra nézve köt szerződést, nem hivatkozhat a Brüsszeli Egyezmény 13. és következő cikkeiben írt joghatósági szabályokra, kivéve ha a kereskedelmi vagy szakmai tevékenység cél nem jelentős.

2. Annak meghatározása során, hogy e személy a Brüsszeli Egyezmény 13. és következő cikkei értelmében a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívülinek tekinthető célra kötött-e szerződést, nem kell tekintettel lenni a másik szerződő fél által objektív módon felismerhető körülményekre, kivéve, ha a fogyasztó azt a látszatot kelti, hogy kereskedelmi vagy szakmai tevékenysége keretében jár el, és az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó jóhiszeműen nincs tudatában semmi olyan alapos oknak, amely miatt mást feltételezhetne.

3. A szerződéskötést abban az esetben kell olyannak tekinteni, mint amelyet a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja értelmében a fogyasztó lakóhelye szerinti államban reklám előzött meg, ha az eladó, illetve a szolgáltatást nyújtó előzetesen abban az államban hirdette áruját vagy szolgáltatását, még akkor is, ha a fogyasztó által megvásárolt meghatározott terméket nem említette.

4. Amennyiben a lakóhelye szerinti államban a fogyasztó telefonon határozott ajánlatot kap egy másik szerződő államban található eladótól, illetve szolgáltatásnyújtótól, majd ezt követően ettől az eladótól illetve szolgáltatásnyújtótól kapja az ajánlatban szereplő árut vagy szolgáltatást, a szerződéskötést olyannak kell tekinteni, mint amelyet a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának a) alpontja értelmében határozott ajánlat előzött meg, még ha a szerződés tényleges feltételei valamely későbbi, nem a fogyasztó lakóhelye szerinti államban adott ajánlaton alapulnak is.

5. A Brüsszeli Egyezmény 13. cikke 3. pontjának b) alpontja alkalmazásában a fogyasztó abban az esetben teszi meg a szerződéskötéshez szükséges lépéseket a lakóhelye szerinti államában, ha az ajánlat elfogadására irányuló közlését ebből az államból küldi el, tekintet nélkül az ajánlattétel helyére és a közlés eszközére.